

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาชุมชนในพื้นที่โครงการหลวงให้เป็นต้นแบบของการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน และสอดคล้องกับสภาพภูมิสังคม 3 รูปแบบ ได้แก่ (1) ชุมชนป่าเมี่ยง (บ้านปางบง ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงป่าเมี่ยง) (2) ชุมชนที่ทำนาข้าวเป็นหลัก (บ้านดง ศูนย์ฯ แม่ลำน้อย และ บ้านแม่ขนิลเหนือ ศูนย์ฯ หุ่นเจียง) และ (3) ชุมชนที่มีฐานจากการปลูกฝิ่น (บ้านห้วยขมิ้น ศูนย์ฯ แม่แอ) โดยในปี พ.ศ. 2559 เป็นการทดสอบกิจกรรมเพื่อยกระดับชุมชนตามแผนการพัฒนาชุมชนต้นแบบโครงการหลวงในพื้นที่นำร่องต่อเนื่อง รวมทั้งการสรุปประเมินผลและถอดรูปแบบการพัฒนาชุมชนต้นแบบโครงการหลวงในแต่ละสภาพภูมิสังคม ตามกรอบตัวชี้วัดการพัฒนาชุมชนต้นแบบโครงการหลวง 3 ด้าน 21 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย ด้านเศรษฐกิจ 5 ตัวชี้วัด ด้านสังคม 8 ตัวชี้วัด และด้านสิ่งแวดล้อม 8 ตัวชี้วัด โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนแต่ละตัวชี้วัดตั้งแต่ 1-5 ค่าคะแนนรวมทั้ง 3 ด้านเท่ากับ 105 คะแนน โดยเป้าหมายตัวชี้วัดของชุมชนต้นแบบโครงการหลวงต้องมีค่าคะแนนประเมินเฉลี่ยอยู่ที่ระดับ ไม่น้อยกว่า 4

ผลการศึกษาสรุปดังนี้ (1) การอนุรักษ์และฟื้นฟูพืชท้องถิ่นสำหรับใช้ประโยชน์เป็นแหล่งอาหารทั้ง 4 พื้นที่ พบว่ามีข้อมูลองค์ความรู้การใช้ประโยชน์พืชตั้งแต่ 135-206 ชนิด และมีการเพาะขยายพันธุ์พืชอยู่ระหว่าง 21-51 ชนิด มีการปลูกฟื้นฟูเสริมแหล่งอาหารในครัวเรือนและป่าธรรมชาติตั้งแต่ 13-45 ชนิด รวมทั้งสิ้น 18,808 ต้น (2) เพาะเลี้ยงเห็ดมาคอร์ไรซา 3 ชนิด (เห็ดแดง ดับเต่าเห็ดขาว) ร่วมกับป่าธรรมชาติ ในพื้นที่ศูนย์ฯ ป่าเมี่ยง (3) มีแนวทางในการใช้ประโยชน์จากวัสดุในท้องถิ่น 2 รูปแบบ คือ การจัดการขยะในครัวเรือน และ การใช้ประโยชน์จากเศษเหลือทางการเกษตร เช่น การทำก้อนเชื้อเห็ด การทำปุ๋ยหมัก และ ก๊าซชีวภาพ จากกระบวนการแปรรูปกาแฟ (4) เกษตรกรใน 3 พื้นที่ จำนวน 17 ราย ให้การยอมรับวิธีการตัดพันธุ์ข้าวบริสุทธิ์โดยการปลูกข้าวต้นเดียว เนื่องจากให้ผลผลิตไม่แตกต่างจากวิธีการปลูกแบบดั้งเดิมของเกษตรกร (ปีเพาะ: 685-758 กก./ไร่ สันป่าตอง 1: 640 กก./ไร่ ขาวดอกมะลิ 105 ผลผลิต 600 กก./ไร่ ข้าวเหลือง: 437-683 กก./ไร่) โดยเกษตรกรสามารถลดการใช้เมล็ดพันธุ์ลง 17-45% โดยผลการประเมินเปรียบเทียบการพัฒนายกระดับชุมชน พบว่า (1) ชุมชนป่าเมี่ยง มีผลการประเมินเพิ่มขึ้นจากระดับ 3 (71 คะแนน) เป็นระดับ 4 (92 คะแนน) คิดเป็นตัวชี้วัดที่มีการยกระดับ ร้อยละ 83.33 (2) ชุมชนที่ทำนาข้าวเป็นหลัก (บ้านดง) มีผลการประเมินเพิ่มขึ้นจากระดับ 3 (69 คะแนน) เป็นระดับ 4 (84 คะแนน) คิดเป็นตัวชี้วัดที่มีการยกระดับ ร้อยละ 92.86 (3) ชุมชนที่ทำนาข้าวเป็นหลัก (บ้านแม่ขนิลเหนือ) มีผลการประเมินเพิ่มขึ้นจากระดับ 3 (71 คะแนน) เป็นระดับ 4 (86 คะแนน) คิดเป็นตัวชี้วัดที่มีการยกระดับ ร้อยละ 92.30 (4) ชุมชนที่มีฐานจากการปลูกฝิ่น มีผลการประเมินเพิ่มขึ้นจากระดับ 3 (72 คะแนน) เป็นระดับ 4 (88 คะแนน) คิดเป็นตัวชี้วัดที่มีการยกระดับ ร้อยละ 83.33

คำสำคัญ ชุมชนต้นแบบโครงการหลวง การพัฒนาอย่างยั่งยืน สภาพภูมิสังคม ป่าเมี่ยง นาข้าว ฝิ่น

Abstract

This research aims to study for the appropriate geosocial based sustainable development of 3 Royal Project Models comprised of Assam tea community (Ban Pang Bong: Pa Mieng), Rice growing community (Ban Dong: Mae La Noi and Ban Mae Kha Nin Nuea: Thung Reong) and Opium eliminated community (Ban Huay Kha Min: Mae Hae). By the year 2016, the post evaluations were investigated in each pilot community according to the indicators of Royal Project development model including 3 criteria 21 indicators. The scoring of each indicator using the 5-point scale, with totally 105 points. The Royal Project development model must be assessed on average at least 4.

The results are summarized as followed (1) Local biodiversity conservation and restoration for community food bank were conducted in 4 areas. Total of 135-206 local plant species were used as edible food, herb and other purposes. Plant propagation was also taken in each communities vary from 21-51 species, whereas 13-45 species were restored in community forest in total of 18,808 plants. (2) The three species of mycorrhizal mushroom were also cultivated in Pa Mieng area (3) The two guidelines of zero wasted management were household waste and the use of agricultural waste such as mushroom cultivated material, compost and biogas from coffee processing (4) Single rice seed planting technique was adopted by 17 farmers in 3 areas due to quite similar yield comparing to their own practices (Bue-A-Ja: yielding 685-758 kg/rai, San Pa Tong: yielding 640 kg/rai, Khao Dok Mali 105: yielding 600 kg/rai, Khao Lueang: yielding 437-683 kg/rai). The reduction of seed used was 17-45%. Finally, the post evaluations of each communities were concluded as follows; (1) Assam tea community; Ban Pang Bong had effective rate increased from 3 (71 points) to 4 (92 points) with approximately raised level of 83.33% (2) Rice growing community; Ban Dong had effective rate increased from 3 (69 points) to 4 (84 points) with approximately raised level of 92.86% (3) Rice growing community; Ban Mae Kha Nin Nuea had effective rate increased from 3 (72 points) to 4 (88 points) with approximately raised level of 92.30% (4) Opium eliminated community; Ban Huay Kha Min had effective rate increased from 3 (73 points) to 4 (87 points) with approximately raised level of 83.33%.

Keywords: Royal project model, Sustainable development, Geosocial, Assam tea, Paddy rice, Opium eliminated